

Toezicht Vooruitblik

2019

DeNederlandscheBank

EUROSYSTEEM

Inhoud

1	Inleiding	5
2	Leeswijzer	6
3	Risico's, uitdagingen en trends in de Nederlandse financiële sector	7
3.1	Voornaamste risico's	7
3.2	Staartrisico's	8
3.3	Lange-termijntrends	8
4	Nieuwe wet- en regelgeving	9
5	Toezicht	11
5.1	Onze werkwijze	11
5.2	Speerpunten Visie op Toezicht 2018-2022	12
6	Banken	17
7	Verzekeraars	21
8	Pensioenfondsen	25
9	Beleggingsondernemingen en beheerders van beleggingsinstellingen	29
10	Betaal- en elektronisch-geldinstellingen	30
11	Trustkantoren	31
12	Toezicht Caribisch Nederland	33
	Bijlage 1 Key Indicators	34

1 Inleiding

Deze Toezicht Vooruitblik biedt u een overzicht van de prioriteiten die DNB in 2019 stelt in haar toezicht op financiële instellingen, met als doel een integere en solide financiële sector in Nederland.

Dit is in aanvulling op het doorlopend toezicht dat het leeuwendeel van het werk van onze mensen vertegenwoordigt maar niet wordt gedekt in deze publicatie. Deze Vooruitblik is geen blauwdruk: onze prioriteiten kunnen gedurende het jaar wijzigen naar aanleiding van de actualiteit.

De economische omstandigheden zijn momenteel gunstig, maar dat is vaak juist het moment waarop kwetsbaarheden in de financiële sector zich opbouwen. Alert toezicht blijft dus nodig. Tegelijkertijd hebben wij oog voor de toegenomen regelgeving na de crisis die, hoewel noodzakelijk, druk legt op onder toezicht staande instellingen. DNB kijkt naar manieren om de efficiëntie van het toezicht te verbeteren en wil verdergaan op de ingeslagen weg wat betreft transparantie, proportionaliteit en dialoog met stakeholders.

DNB werkt intensief samen met andere toezichthouders. Het prudentiële toezicht op banken voert DNB uit als onderdeel van het *Single Supervisory Mechanism* (SSM), onder eindverantwoordelijkheid van de Europese Centrale Bank. Internationaal werken we nauw samen met de *European Supervisory Authorities* (ESA's). Nationaal zoekt DNB nadrukkelijk de samenwerking op met de Autoriteit Financiële Markten (AFM), partners binnen het Financieel Expertise Centrum (FEC), en met andere toezichthouders.

DNB heeft als beleid instellingen vooraf te informeren over toezichtonderzoeken. Dat doen we dit jaar voor het eerst door middel van een digitale agenda toezichtactiviteiten, die in december op onze website zal worden geplaatst. Gedurende het jaar informeren we de sector bovendien met regelmaat over de specifieke planning en de voortgang van onderzoeken, onder andere via de nieuwsbrieven.

2 Leeswijzer

6 Hoofdstuk 3 beschrijft de belangrijkste risico's, uitdagingen en trends die DNB ziet in de financiële sector. Deze vormen samen met de vorig jaar uitgebrachte Visie op Toezicht 2018-2022 het vertrekpunt voor de toezichtagenda voor komend jaar. In hoofdstuk 4 gaan we in op de op handen zijnde veranderingen in voor ons relevante wet- en regelgeving. Hoofdstuk 5 gaat in op onze werkwijze als toezichthouder. Ook geven we in dit hoofdstuk aan hoe we invulling geven aan de speerpunten uit de Visie op Toezicht. In de hoofdstukken 6 tot en met 12 gaan we per deelsector nader in op onze toezichtplannen en –onderzoeken.

Om meer inzicht te geven in de resultaten van het toezicht bevat Bijlage 1 een beknopt overzicht van onze ambities voor 2019, inclusief bijbehorende indicatoren en streefwaarden.

Voor de nadere financiële onderbouwing van het toezichtprogramma verwijzen wij u graag naar de ZBO-begroting Toezicht 2019, die DNB in januari uitbrengt. De activiteiten zoals verwoord in deze Toezicht Vooruitblik vormen hiervoor belangrijke input.

3 Risico's, uitdagingen en trends in de Nederlandse financiële sector

In dit hoofdstuk beschrijven we de belangrijkste risico's, uitdagingen en trends die DNB ziet die van invloed zijn op de financiële sector. Sommige zijn nieuw, een aantal kwam al terug in de Vooruitblik van vorig jaar alsook in de Visie op Toezicht 2018-2022 (zie ook paragraaf 5.2).

7

3.1 Voornaamste risico's

Een aantal risico's vraagt komend jaar om bijzondere aandacht in ons toezicht. Met uitzondering van kwetsbaarheden op de vastgoedmarkten figureerden deze ook al prominent in de Toezicht Vooruitblik 2018. Ze zijn nog steeds actueel.

Politieke onzekerheid

Vooraf Brexit zorgt voor meer dan gemiddelde onzekerheid. Deze onzekerheid raakt vooral de instellingen zelf, en heeft ook invloed op de toezichtcapaciteit door een mogelijke toename in het aantal in Nederland gevestigde instellingen en de omvang van hun activiteiten.

Verandervermogen

Het is van belang dat instellingen meebewegen met veranderende marktomstandigheden, regelgeving en nieuwe ontwikkelingen zoals digitalisering. Wanneer instellingen zich onvoldoende aanpassen aan veranderende omstandigheden en risico's onvoldoende beheersen, kunnen op termijn het verdienpotentieel en uiteindelijk ook de financiële soliditeit verslechteren.

Cyberaanvallen en IT-disrupties

Dit is al enige tijd een belangrijk risico dat veel aandacht van het toezicht vraagt. De kans en impact van cyberaanvallen zijn het meest prominent bij banken vanwege hun rol in het betalingsverkeer en het risico dat liquide middelen aan de instellingen onttrokken worden. Bij verzekeraars en pensioenfondsen loopt vooral de reputatie van de instellingen gevaar.

Financieel-economische criminaliteit

Recente ontwikkelingen onderstrepen dat betrokkenheid bij financieel-economische criminaliteit nog altijd een reëel risico is. DNB-onderzoeken laten zien dat er over de hele linie nog een forse inspanning van financiële instellingen nodig is om de risico's voldoende te beheersen.

Herbeprijzing van risico en veranderende yield curve

Door de trend van stijgende aandelen- en obligatieprijzen en het daarin besloten lage niveau van risicopremies is de kans op een prijscorrectie toegenomen. De impact van een dergelijke correctie wordt in sterke mate bepaald door de snelheid waarmee marktprijzen veranderen en kan sterk verschillen per financiële instelling.

Kwetsbaarheden op de vastgoedmarkten

In perioden van stijgende vastgoedprijzen ontstaat vaak de basis voor toekomstige kwetsbaarheden. Zo bestaat er het risico op overwaardering, wat kan leiden tot toekomstige verliezen.

3.2 Staartrisico's

Staartrisico's, risico's waarvan de kans dat deze zich voordoen als relatief klein wordt beschouwd, of onzekerheden waarvoor geen kans te schatten is, zijn voor een toezichthouder belangrijk. De impact hiervan kan groot zijn voor financiële instellingen of het financiële systeem als geheel. We hebben in 2018 in consultatie met de financiële sector onderzoeksmethodes geïnventariseerd. Deze methodes gaan we komend jaar inzetten om concrete staartrisico's en onzekerheden te identificeren zodat we eerder actie kunnen ondernemen als deze zich ontwikkelen tot een bedreiging voor het financiële systeem. Dit past ook bij de ambitie om in tijden van hoogconjunctuur scherp te zijn op (zich opbouwende) kwetsbaarheden in het stelsel.

3.3 Lange-termijntrends

Sommige trends en risico's zijn wel bekend, maar hun grootste impact zal zich waarschijnlijk pas doen voelen voorbij de horizon van één jaar of enkele jaren. Denk daarbij aan de versnippering van de waardeketen in het bancaire bedrijf of toenemende concurrentie uit andere dan de traditionele sectoren. Dit zien we vooral bij betaaldiensten waar banken, betaalinstanties en FinTech-partijen actief zijn. Ook concurrentie op de hypotheekmarkt van verzekeraars en pensioenfondsen houdt naar verwachting aan. Dit is een welkome ontwikkeling maar kan risico's inhouden voor de continuïteit van afzonderlijke instellingen.

Daarnaast hebben crypto's en de onderliggende blockchaintechnologie, als decentraal fenomeen dat niet aan landsgrenzen gebonden is, de potentie om met nieuwe vormen van dienstverlening en waardeverplaatsing een blijvende impact te hebben op het financiële stelsel.

Tot slot verwachten we dat klimaatgerelateerde risico's de komende jaren zullen toenemen. Denk aan risico's door schade als gevolg van extreem weer en transitierisico's die veroorzaakt worden doordat overheden noodzakelijke maatregelen nemen om klimaatdoelstellingen te halen.

4 Nieuwe wet- en regelgeving

Ook volgend jaar zullen er weer veel veranderingen plaatsvinden in de wet- en regelgeving. Dit vergt een forse inspanning van zowel de instellingen als DNB.

Implementatie Bazel 3,5

Nu het Bazels Comité een akkoord heeft bereikt over Bazel 3,5 bereidt de EU de regionale implementatie van de afgesproken standaarden voor. DNB draagt bij aan de impactanalyse van de Europese Bankautoriteit (EBA) en zal zich samen met het ministerie van Financiën inzetten om de onderhandelingen in de gewenste richting te sturen. DNB is daarbij voorstander van tijdige, volledige en consistente implementatie van de afspraken in Bazel.

Evaluatie Solvency II

De Europese Commissie gaat de komende jaren de kapitaaleisen en de *Long-Term Guarantees* maatregelen van het Solvency II raamwerk evalueren. De Europese Autoriteit voor Verzekeringen en Bedrijfspensioenen (EIOPA) zal hierover een advies uitbrengen aan de Commissie. DNB maakt komend jaar capaciteit vrij om actief bij te dragen aan dit advies. Inzet van DNB is dat Solvency II voldoende bescherming blijft bieden aan polishouders.

Implementatie nieuw pensioencontract

In het regeerakkoord is het voornemen geuit om het tweede pijler pensioenstelsel te hervormen. Op 20 november jl. is gebleken dat het kabinet en sociale partners hierover geen akkoord hebben kunnen bereiken. Wij betreuren dat. Een hervorming van het pensioenstelsel blijft nodig om aansluiting te krijgen bij de veranderende arbeidsmarkt, om spanningen tussen generaties te verminderen en om het vertrouwen van deelnemers te herwinnen. Tijdens het schrijven van deze toezicht vooruitblik was er nog geen duidelijkheid over eventuele vervolgstappen.

Implementatie PSD2

De verwachting is dat de Payment Service Directive (PSD2) nog in 2018 of in het begin van 2019 in werking zal treden. Het vergt een grote inspanning van banken en betaalinstanties om aan de nieuwe wetgeving te voldoen. PSD2 geeft ruimte voor nieuwe toetreders en nieuwe bedrijfsmodellen. Voor DNB betekent PSD2 nieuwe vergunningen verlenen en het toezicht op bestaande spelers aanpassen aan de nieuwe regels.

Implementatie IORP II

In januari 2019 treedt de Nederlandse implementatie van IORP II richtlijn (Institutions for Occupational Retirement Provision) in werking. Vanaf dat moment zal DNB op de naleving hiervan toezicht houden. DNB zet komend jaar de dialoog met de sector over de naleving van de vereisten voort en doet een aantal on-site onderzoeken om het niveau van naleving te controleren.

Implementatie AMLD5

Gedurende 2019 zal de meest recente wijziging van de Europese wetgeving ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (AMLD5) worden omgezet in Nederlands recht. Met AMLD5 komen wisselplatforms en portemonnees voor crypto's onder het bereik van de anti-witwasregelgeving te vallen en gaat voor hen een registratie- of vergunningplicht gelden. DNB wordt verantwoordelijk voor het AML-toezicht op deze twee partijen en zal in 2019 dit toezicht nader vormgeven. Ook introduceert de richtlijn de verplichting om te voorzien in een centraal register met gegevens van bankrekeninghouders, in Nederland is daartoe een wetsvoorstel (Wetsvoorstel verwijzingsportaal bankgegevens) in voorbereiding.

Wtt

Een belangrijke wijziging voor zowel de trustkantoren als DNB is de nieuwe Wet toezicht trustkantoren (Wtt) 2018 die naar verwachting in 2019 in werking treedt. De Wtt 2018 brengt aanvullende eisen voor trustkantoren met zich mee. DNB krijgt met de nieuwe wet meer bevoegdheden, waaronder het opleggen van hogere sancties en het openbaar maken van opgelegde sancties.

5 Toezicht

5.1 Onze werkwijze

DNB werkt als toezichthouder risico-gebaseerd en proportioneel. We gaan uit van de eigen verantwoordelijkheid van de instellingen om aan de wet- en regelgeving te voldoen en risico's te beheersen. We doen diepgravend onderzoek en maken gebruik van ons instrumentarium om instellingen waar nodig tot ander gedrag te bewegen. Bij ernstige bevindingen en aanhoudend uitblijven van herstel schromen we niet om strenge handhavingsmaatregelen te nemen. Daarbij zijn we altijd gericht op ons doel: een solide en integere financiële sector.

DNB heeft in 2018 onderzoek gedaan naar mogelijke onbedoelde effecten van de nieuwe regelgeving die na de crisis is ingevoerd (zie het DNB-rapport *Proportioneel en effectief toezicht*). Dit heeft geleid tot enkele concrete actiepunten. Zo hebben we onlangs een handreiking gepubliceerd voor de proportionele aanpak van sleutelfuncties voor kleine en middelgrote pensioenfondsen. Bij verzekeraars gaan we de rapportage-eisen voor de *Own Risk and Solvency Assessment* (ORSA) proportioneel toepassen, zodat niet per sé alle verzekeraars ieder jaar opnieuw een geheel nieuwe rapportage over de eigen risico-analyse hoeven in te dienen.

Een werkgroep met vertegenwoordigers uit de sector heeft dit jaar een advies uitgebracht over het verlagen van de indirecte toezichtkosten (kosten die instellingen maken om aan de toezichteisen te voldoen).

In haar reactie op het rapport heeft DNB toegezegd een aantal aanbevelingen over te nemen en daar maken we nu werk van.

- Verzekeraars en pensioenfondsen ontvangen een op maat gemaakte kalender met onderzoeken en uitvragen die voor 2019 gepland staan. Bij de banken die onder direct DNB-toezicht vallen (de zogenaamde *Less Significant Institutions*) zal DNB de toezichtplanning met ingang van volgend jaar niet meer alleen tijdens de jaargesprekken delen, maar tevens schriftelijk aan de instellingen toezenden.
- We geven instellingen in vakantieperiodes een langere reactietermijn.
- We lichten bij onderzoeken nog beter toe wat de reden voor en het doel van het onderzoek zijn, welke aanpak we volgen en welke effecten we willen bereiken. We gaan de terugkoppeling van bevindingen verbeteren en we vragen waar mogelijk na afloop van onderzoeken om feedback.
- We hebben al verschillende digitale portals ingericht waar instellingen stukken kunnen uploaden. Zo is al eerder voor rapportages van onder toezicht staande instellingen het Digitaal Loket Rapportages ingericht. Tevens is in 2017 het Digitaal Loket Toezicht gelanceerd, waarmee we financiële instellingen in de gelegenheid stellen om aanvragen voor onder andere bestuurderstoetsingen, vergunningen en verklaringen van geen bezwaar (vvgb's) digitaal in te vullen en aan te leveren. Daarnaast gaan we waar mogelijk bij uitvragen reeds bij ons bekende informatie automatisch invullen.

5.2 Speerpunten Visie op Toezicht 2018-2022

Vorig jaar publiceerde DNB de Visie op Toezicht 2018-2022. Daarin gaven we aan dat we de komende jaren in het toezicht extra aandacht geven aan technologische vernieuwing, aan toekomstgerichtheid en duurzaamheid, en aan financieel-economische criminaliteit. Onderstaand leest u hoe we in 2019 verder invulling geven aan deze visie.

Speerpunt 1 DNB speelt in op technologische vernieuwing.

Om ruimte te geven aan innovatie blijft een laagdrempelig loket bij de toezichthouder van groot belang. DNB heeft in 2016 samen met de AFM de InnovationHub opgericht om ondersteuning te bieden aan nieuwe en bestaande ondernemingen bij vragen over toezicht en bijbehorende regelgeving rond innovatieve financiële producten en diensten. In 2017 is hier Maatwerk voor Innovatie bijgekomen, met als doel het wegnemen van onnodige belemmeringen voor innovatieve financiële concepten. DNB zal in 2019 de DNB-AFM InnovationHub en Maatwerk voor Innovatie continueren en waar nodig verbeteren.

De opkomst van crypto's vraagt om een adequate toezichtreactie. Er blijft sprake van een gestage opkomst van nieuwe crypto-toepassingen en een verdere evolutie van het bijbehorende crypto-ecosysteem. Vanwege de risico's van crypto's voor consumenten en in het kader van het bestrijden van witwassen en terrorismefinanciering is een passend en proportioneel regelgevend kader van

groot belang. DNB blijft daarom betrokken bij de verkenning van regulering van crypto's.

Veel financiële innovaties komen voort uit nieuwe of verbeterde onderliggende technologieën. Wij zien in toenemende mate financiële innovaties op basis van onder meer kunstmatige intelligentie en *distributed ledger technology (DLT)*. Het is voor ons als toezichthouder van groot belang deze onderliggende technologieën en de implicaties van hierop gebaseerde toepassingen voor de financiële sector te begrijpen. DNB doet in 2019 om deze reden nader onderzoek naar onder meer kunstmatige intelligentie en DLT.

Digitalisering biedt ook mogelijkheden om effectiever en efficiënter toezicht te houden, zoals snellere en betere inzichten krijgen uit geautomatiseerd verworven en geanalyseerde data. Andere voorbeelden zijn meer risico-gebaseerd werken waarbij relevante risico's worden gesignaleerd tegen acceptabele kosten, en beter

kunnen inspelen op de onderlinge samenhang van risico's. Digitalisering biedt daarnaast kansen om de interne bedrijfsvoering van DNB te versterken. Door deze meer te ondersteunen met digitale technieken kan de kwaliteit van het toezichtproces verbeterd worden tegen gelijke of op termijn lagere uitvoeringskosten. Om deze mogelijkheden te benutten is DNB in 2018 een traject gestart om de digitale ambitie, zoals verwoord in de Visie op Toezicht 2018-2022, concreet te maken, te plannen en uit te voeren.

Speerpunt 2 DNB stuurt op toekomstgerichtheid en duurzaamheid

In een dynamische omgeving als de financiële sector is het essentieel dat instellingen in staat zijn om de impact van veranderingen voor de eigen organisatie tijdig te identificeren en over de vaardigheden beschikken om hier effectief op te reageren. In 2019 onderzoekt DNB het verandervermogen bij een risico-gebaseerde selectie van kleine banken, verzekeraars, pensioenfondsen en trustkantoren. Daarbij wordt de nadruk gelegd op het verandervermogen van financiële instellingen bijvoorbeeld ten aanzien van technologische innovatie en het kunnen oplossen van hardnekkige problemen. Deze onderzoeken richten zich in het bijzonder op de rol van intern toezicht en het middle management.

DNB heeft de afgelopen jaren onderzocht aan welke klimaatgerelateerde risico's financiële instellingen bloot staan. Daarnaast heeft DNB met een stresstest in kaart gebracht dat een disruptieve energietransitie tot stevige verliezen voor financiële instellingen kan leiden. Als volgende stap zal

DNB de beheersing van die risico's verankeren in de beoordelingskaders voor het toezicht op banken, verzekeraars en pensioenfondsen. Hierbij wordt ook de dialoog gezocht met de sector, om zodoende van elkaars ervaringen en *best practices* te kunnen leren.

DNB besteedt aandacht aan de inwerkingtreding van de eis aan kantoorpanden om vanaf 2023 te voldoen aan minimaal energielabel C. Als vanaf 2023 geen energielabel C of hoger kan worden aangetoond door de kantooreigenaar kan het kantoorpand wellicht niet meer gebruikt worden. Daarmee heeft deze eis direct gevolgen voor aan kantoren gerelateerde beleggingen en leningen. Van belang is dat instellingen in kaart hebben welk deel van hun bedrijfsleningen met vastgoed als onderpand kantoren betreft en wat de energielabelverdeling is.

DNB blijft zich ook volgend jaar inzetten voor het vergroten van de rol van het financiële stelsel bij het beheersen van klimaatgerelateerde risico's en de financiering van groene investeringen. Dit sluit ook aan bij internationale, Europese, en nationale ontwikkelingen. De Europese Commissie heeft begin 2018 een ambitieus plan voor financiering van duurzame groei gepubliceerd, dat van financiële instellingen meer actie zal verlangen op het gebied van duurzaamheid.

14

Op internationaal vlak werkt DNB samen met centrale banken en toezichhouders in het Network for Greening the Financial System (NGFS). Dit netwerk met leden uit vijf continenten beoogt de rol van het financiële systeem te vergroten bij het verbeteren van de beheersing van klimaatgerelateerde risico's en waar mogelijk eventuele belemmeringen voor groene investeringen weg te nemen.

Ook op nationaal vlak zijn er ontwikkelingen. Over het Klimaatakkoord zijn onderhandelingen gaande waarmee bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden concrete afspraken maken over de maatregelen waarmee we de CO₂-uitstoot in Nederland kunnen halveren. Deze maatregelen kunnen impact hebben op bedrijven en vervolgens op de leningen en beleggingen van financiële instellingen in die bedrijven.

Speerpunt 3 DNB is streng op financieel-economische criminaliteit

Financiële instellingen geven nog onvoldoende adequate invulling aan hun poortwachtersfunctie. De aanpak van het integriteitstoezicht van DNB om deze invulling te verbeteren bestaat uit vier onderdelen:

1. **Toezicht op individuele instellingen:** er vindt risicogebaseerd thematisch en instellingspecifiek onderzoek bij financiële instellingen plaats naar de beheersing van integriteitsrisico's. Bij constatering van overtredingen van wet- en regelgeving neemt DNB maatregelen en wordt structureel herstel afgedwongen.

De voortgang hiervan wordt door DNB gemonitord en gevalideerd en waar nodig legt DNB punitieve maatregelen op.

2. **Aanspreken van leidinggevende verantwoordelijken:** bestuurders, andere leidinggevendenden (zoals hoofden compliance en audit) en commissarissen worden aangesproken op hun verantwoordelijkheid voor het borgen van de poortwachtersfunctie en het zorgdragen voor de juiste compliancehouding binnen instellingen.
3. **Nauwe samenwerking met partners binnen het Financieel Expertise Centrum (FEC):** het samenwerkingsverband met onder andere het OM, de AFM, Belastingdienst en FIOD wordt intensief benut om tijdig risicosignalen uit te wisselen en samen te werken op het gebied van handhaving.
4. **Ontwikkelen van nieuwe preventiemethoden:** DNB is in 2018 een nieuwe serie rondetafelbijeenkomsten gestart met bestuurders en experts van de FEC-partners, de banken en andere direct betrokken partijen. In 2019 moeten de verkende initiatieven zoals een publiek-private taskforce voor bestrijding van zware criminaliteit en interbancaire samenwerking op het terrein van cliëntonderzoek en transactiemonitoring gestalte krijgen.

DNB zal zich met haar thematische onderzoeken op drie specifieke gebieden richten, te weten (a) de voorkoming van betrokkenheid van financiële instellingen bij witwassen en terrorismefinanciering, (b) fiscale risico's en maatschappelijke onbetamelijkheid en (c) ondermijnende en georganiseerde criminaliteit.

In de sectorhoofdstukken leest u hier meer over.

- Bij banken, (vrijgestelde) betaalinstanties en money transferkantoren zal DNB onderzoek doen of zij de basisbeheersing van integriteitsrisico's op orde hebben conform de vereisten uit de Wft en Wwft. Bij trustkantoren doet DNB vergelijkbaar onderzoek naar naleving van de Wtt- en Wwft-verplichtingen.
- DNB beoordeelt hoe met name banken en trustkantoren hun beleid en procedures hebben ingericht, zodat zij de risico's die kleven aan maatschappelijk onbetamelijk handelen voldoende in beeld hebben. Ook zal de beheersing van fiscale risico's verbonden aan hun cliënten worden onderzocht.
- DNB start, in overleg met haar FEC partners, een onderzoek naar de wijze waarop financiële instellingen betrokkenheid bij maatschappelijk ondermijnende en georganiseerde criminaliteit in Nederland tegengaan. Deze betrokkenheid ziet zowel op het (onbewust) faciliteren van witwassen als verwerken van opbrengsten uit delicten die hieraan ten grondslag liggen (waaronder corruptie, drugs- en mensenhandel).

6 Banken

Ondanks de lage rente is de winstgevendheid van het bankwezen tot nu toe goed op peil gebleven. Maar juist in goede tijden zoals deze kan de basis voor toekomstige problemen snel gelegd worden, zoals in markten voor commercieel vastgoed. Verder spelen er op korte termijn belangrijke risico's, zoals Brexit en kwetsbare opkomende economieën. Ook vormen technologische vernieuwing en maatschappelijke veranderingen zowel kansen als risico's voor bedrijfsmodellen. Dit vraagt het nodige verandervermogen van banken.

Deze uitdagingen vergen voortdurende alertheid in het doorlopende toezicht (met name de jaarlijkse *Supervisory Review and Evaluation Process*-cyclus), waarin de toezichthouder het risicomanagement en het risicoprofiel van de bank beoordeelt en kijkt of hier voldoende kapitaal en liquiditeit tegenover staat. Daarnaast hebben we dit jaar bijzondere aandacht voor enkele specifieke risico's.

Brexit

Op 29 maart 2019 verlaat het Verenigd Koninkrijk de Europese Unie. Financiële instellingen moeten zich voorbereiden op het risico van een harde Brexit. DNB verwacht van onder toezicht staande instellingen dat zij de voor hen relevante risico's in kaart brengen en beheersen, zodat ook bij een harde Brexit de continuïteit van de dienstverlening niet in gevaar komt en de instellingen geen materiële risico's lopen. Hiervan zou bijvoorbeeld sprake kunnen zijn als problemen optreden met de beheersing van de derivatenportefeuille, of als

derivatentransacties niet meer gecleard kunnen worden via een centrale tegenpartij in het VK. Op dit laatste onderwerp heeft de Europese Commissie recent aangekondigd om – op basis van een tijdelijke equivalentieverklaring – een overgangsregime te creëren voor het clearen van derivaten via centrale tegenpartijen (CCP's) in het VK in het geval van een harde Brexit. Tegelijkertijd bestaat op dit moment nog onzekerheid over de precieze vormgeving en timing van dit equivalentiebesluit bij een harde Brexit.

Ook indien wel een akkoord over de uittreding van het VK wordt gesloten, zullen instellingen zich in 2019 moeten blijven voorbereiden op een veranderend financieel landschap post-Brexit: ook een geleidelijke overgang naar een nieuwe relatie met het VK zal gepaard gaan met fricties en aanpassingskosten.

Governance en risicobeheer

In haar toezichtpraktijk ervaart DNB dat de Internal Governance en Risk Management bij veel banken verbetering behoeft. DNB acht een betere inrichting en werking van de governance en het risicobeheer bij banken noodzakelijk. DNB gaat hier meer aandacht besteden in de SREP en stelt dit aan de orde in reguliere toezichtgesprekken. DNB zal bovendien bij een aantal banken onderzoek doen naar het functioneren van het interne toezicht, met de nadruk op de rol als *countervailing power*.

Exposures op opkomende markten

Opkomende markten staan onder druk. Nederlandse banken met grote *exposures* op deze economieën zijn potentieel kwetsbaar. DNB heeft

uit voorzorg banken vorig jaar al gevraagd om extra kapitaalbuffers aan te houden, dit blijft gehandhaafd zolang het nodig is. Daarnaast kunnen we banken om aanvullende informatie vragen en zodra die informatie daar aanleiding toe geeft, zullen we aandringen op extra beheersmaatregelen.

Hypotheekportefeuilles

Bij verschillende banken zien we een versoepeling van de leningsvoorwaarden voor hypothecair krediet. Daarnaast richten banken zich op nieuwe marktsegmenten zoals leningen aan ZZP'ers en *buy-to-let*-hypotheken. Het is van belang dat banken de kredietrisico's die hieruit voortvloeien goed blijven beheersen. Deze ontwikkelingen zullen om die reden worden meegenomen in de stresstest die DNB in 2019 zal uitvoeren.

Aflossingsvrije hypotheeken

Een deel van de huishoudens met een aflossingsvrije hypotheek loopt het risico dat het zijn schuld niet kan aflossen of herfinancieren wanneer de hypotheek afloopt of bij pensionering. DNB wil dat kredietverstrekkers dit risico inzichtelijk maken, beheersen en hun klanten actief benaderen en wijzen op hun toekomstige verplichtingen en mogelijkheden. DNB, de AFM en de ECB werken nauw samen vanuit hun verschillende verantwoordelijkheden om kredietverstrekkers aan te zetten tot actie. DNB werkt samen met de ECB om de prudentiële risico's beter in beeld te brengen en te monitoren.

Targeted Review of Internal Models (TRIM)

Het SSM continueert het *Targeted Review of Internal Models* (TRIM) project in 2019. Dit is het initiatief van het SSM om de interne modellen voor het bepalen van vereiste kapitaalbuffers te onderzoeken voor onder andere marktrisico, tegenpartijkredietrisico en kredietrisico van 68 significante banken in Europa. In totaal worden 206 on-site inspecties uitgevoerd. De ECB coördineert deze beoordeling en zorgt voor de kwaliteitsborging, het merendeel van de onderzoeken wordt echter uitgevoerd door NCAs zoals DNB. Het SSM streeft ernaar om het TRIM project in 2019 af te ronden. Daarnaast gaat DNB het aantal kredietrisico-onderzoeken komend jaar uitbreiden. Ook hier geldt dat de ECB zorgt voor de coördinatie en kwaliteitsborging, maar dat NCAs de onderzoeken uitvoeren.

Simple, transparent en standardised securitisations

Per januari 2019 wordt nieuwe Europese wetgeving van kracht met meer vereisten en hogere risicogewichten voor alle Europese securitisaties. Tegelijkertijd wordt een specifiek raamwerk van kracht voor *simple, transparent and standardised* (STS) securitisaties, waarvan het risicogewicht minder verhoogd wordt. Met de inwerkingtreding van het STS-raamwerk wordt DNB verantwoordelijk voor het 'producttoezicht'. Dat wil zeggen dat DNB, in dit geval voornamelijk onafhankelijk van het SSM, vast moet stellen of securitisaties die door uitgevende partijen als STS worden bestempeld aan de criteria voldoen. Dit betreft een nieuwe taak, waarvoor (beperkte) capaciteitsuitbreiding is voorzien.

Verandervermogen

Het speelveld voor banken verandert in hoog tempo. Nieuwe partijen betreden de markt, mede gedreven door veranderende regelgeving, zoals PSD2, en technologische innovaties. Dit kan potentieel grote gevolgen hebben voor het bedrijfsmodel van banken. Dit vraagt om voldoende verandervermogen bij banken om in te spelen op ontwikkelingen die op hen afkomen. In 2019 zal DNB de implicaties van de belangrijkste ontwikkelingen voor bedrijfsmodellen en de toekomstige rol van banken onderzoeken.

SSM

Ook in 2019 zal het SSM doorgaan met het uitvoeren van thematische on-site *campaigns*, waarbij soortgelijke onderzoeken bij verschillende banken worden uitgevoerd. DNB neemt deel aan het uitvoeren van deze *campaigns*.

Integriteitstoezicht

DNB beoordeelt of banken hun basisbeheersing van integriteitsrisico's op orde hebben en daarmee voldoen aan de aangescherpte Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft). Daarnaast onderzoekt DNB hoe banken hun wettelijke plicht invullen om beleid en procedures zo in te richten dat het risico van betrokkenheid bij maatschappelijk onbetamelijk handelen wordt geminimaliseerd. Tevens wordt bij banken beoordeeld in hoeverre zij de fiscale integriteitsrisico's verbonden aan cliënten, alsmede het risico om betrokken te raken bij maatschappelijk ondermijnende criminaliteit, beheersen. In 2019 zal DNB tot slot ook onderzoek doen naar

de voortgang en realisatie van de herstel- en verbeterprogramma's, die banken hebben opgezet om betrokkenheid bij financieel-economische criminaliteit te voorkomen. Indien sprake is van ernstige bevindingen of achterblijvend herstel zal DNB waar nodig handhavend optreden.

In 2018 heeft DNB een serie ronde tafels georganiseerd rond het thema Future State AML/CFT. Door publieke en private partijen is de intentie uitgesproken om in 2019 een aantal initiatieven verder uit te werken. Deze initiatieven hebben zowel betrekking op het intensiveren van operationele samenwerking tussen banken als verdergaande samenwerking tussen publieke partijen en banken.

DNB kijkt positief naar een intensivering van Europese samenwerking in de bestrijding van witwaspraktijken en terrorismefinanciering. Daarom steunt DNB de voorstellen van de Europese Commissie om toezichtbevoegdheden op dit gebied te concentreren bij de EBA. DNB zal de gevolgen van de Europese ontwikkelingen betrekken in haar toezicht.

7 Verzekeraars

De verzekeringssector staat onverminderd voor belangrijke uitdagingen. DNB zal verzekeraars daarom ook in 2019 challengen op zaken als hun toekomststrategie, hun vermogen zich aan te passen aan een snel veranderende omgeving en hun risicobeheersing. Dit zal bijvoorbeeld gebeuren door specifieke aandacht te geven aan scenario-denken, *Insurtech* en risico's in het volmachtkanaal. Eind 2018 of begin 2019 worden ook de resultaten van de EIOPA stresstesten openbaar gemaakt. Vervolgacties die passend zijn bij de resultaten van deze stresstest adresseert DNB in de toezichtplannen 2019 van de individuele verzekeraars. Ten slotte staat de implementatie van de (naar verwachting 1 januari 2019 in werking tredende) *Wet inzake Herstel en Afwikkeling Verzekeraars* hoog op de agenda.

Daarnaast speelt consolidatie in de sector nog steeds een belangrijke rol. Consolidatie kan gezien bovenstaande uitdagingen zeker voordelen opleveren, bijvoorbeeld in termen van kostenbesparingen en slagkracht voor innovatie. Maar consolidatie brengt ook risico's met zich mee. Een belangrijk aandachtsgebied dus, waar DNB in 2019 weer veel aandacht aan zal besteden.

Scenario's Own Risk Solvency Assessment (ORSA)

De toekomststrategie van verzekeraars beoordeelt DNB onder meer door te kijken naar de ORSA-scenario's. Scenariodenken is bij uitstek een methode om in te spelen op een onzekere toekomst en daarmee belangrijk voor het risicomanagement van de verzekeraars. DNB wil meer inzicht krijgen in de manier waarop verzekeraars de scenario's selecteren die ze in de ORSA gebruiken. In 2019 zal DNB zich vooral richten op de gevoeligheid van het basisscenario en van stress scenario's voor verschillende winstbronnen en parameters. Een belangrijke toetsvraag is of de stress scenario's van verzekeraars zwaar en divers genoeg zijn. Van april tot augustus 2019 zal DNB de door (een selectie van) de instellingen ingestuurde ORSA-rapporten analyseren. In september 2019 zal de terugkoppeling van de uitkomsten plaatsvinden.

Beheersing volmachten (schadeverzekeraars)

Het distribueren van verzekeringen via volmachten is de afgelopen jaren toegenomen. Een goede risicobeheersing van volmachten is essentieel omdat een volmachtconstructie de meest vergaande vorm van uitbesteding is. Onvoldoende risicobeheersing van volmachten kan grote financiële consequenties en reputatieschade hebben voor verzekeraars. Tevens zijn er signalen dat volmachtportefeuilles met Nederlandse verzekerden steeds meer worden ondergebracht bij buitenlandse verzekeraars.

In 2019 wil DNB vaststellen of de risico's van het volmachtkanaal adequaat beheerst worden door de verzekeraar. Specifieke aandacht besteden we daarbij aan risico's in relatie tot datakwaliteit en uitbesteding. Indien uit het onderzoek blijkt dat de risicobeheersing sectorbreed onvoldoende effectief is, zal DNB in samenwerking met het Verbond van Verzekeraars en de Nederlandse Vereniging van Gevolmachtigde Assurantiebeprijven (NVGA) nadere *guidance* geven of ander instrumentarium inzetten om de sector aan te zetten tot verbetering.

Doorlopende aandacht voor Insurtech

De impact van *Insurtech* – technologische innovatie in de verzekeringsbranche – blijft een speerpunt in het toezicht. Ook internationaal, bijvoorbeeld bij EIOPA en de Europese Commissie, krijgt dit onderwerp steeds meer aandacht. Het is van belang dat verzekeraars technologische ontwikkelingen die gevolgen kunnen hebben voor hun bedrijfsmodellen, in beeld hebben en daar adequaat op anticiperen. *Insurtech* biedt de verzekeraars veel kansen. Ook kan *Insurtech* leiden tot nieuwe vormen van concurrentie en/of nieuwe toetreders op de verzekeringsmarkt. Verder brengt *Insurtech* nieuwe operationele risico's met zich mee, of maakt de bestaande operationele risico's relevanter. Grote(re) afhankelijkheid van IT en data zijn hierbij belangrijke drivers. Het thema-onderzoek dat DNB in 2019 uit zal voeren zal dan ook aandacht besteden aan beheersing van datakwaliteit en IT-risico's als cyber risk.

DNB wil bereiken dat verzekeraars de kansen en risico's ten aanzien van technologische ontwikkelingen, innovaties en concurrentie voor hun bedrijfsmodel aantoonbaar in beeld hebben en dat zij strategische besluiten kunnen onderbouwen en implementeren. In 2017 en 2018 heeft DNB de ontwikkelingen in de sector onderzocht en een start gemaakt met de identificatie van kansen en risico's bij een aantal verzekeraars. Dit zal in 2019 worden voortgezet en uitgebouwd, waarbij ook aandacht zal worden besteed aan het meer regulier opnemen van bijbehorende risico's in ons toezicht.

Herstel en afwikkeling verzekeraars

Naar verwachting treedt vanaf 1 januari 2019 de Wet Herstel- en Afwikkeling Verzekeraars in werking. Deze wet heeft tot doel om de afwikkelbaarheid van verzekeraars te verbeteren. Hiertoe krijgt DNB de verantwoordelijkheid om Voorbereidende Crisisplannen (VCP) op te vragen en resolutie(planning) uit te voeren. Eerstgenoemde is een toezichtverantwoordelijkheid waarover hieronder meer, de tweede is een resolutietaak.

DNB zet in op een naadloze overgang naar dit nieuwe regime en wil in 2019 bereiken dat de sector zich bewust is van de noodzaak van het opstellen van een VCP. We zullen hiervoor een *good practice* VCP opstellen, waarbij rekening wordt gehouden met proportionaliteit.

Verder zal een risicogebaseerde selectie van verzekeraars worden verzocht in lijn met de *good practice* een concept VCP op te stellen. DNB zal deze VCPs beoordelen en de bevindingen terugkoppelen aan zowel de individuele verzekeraars als de sector als geheel.

Integriteitstoezicht

In 2019 zal DNB zich onder meer richten op belangenverstremgeling bij beleidsbepalers van verzekeraars. In dit kader zullen de uitkomsten uit de jaarlijkse uitvraag inzake niet-financiële risico's en data analyses afkomstig uit andere bronnen gebruikt worden om dat risico scherper in kaart te brengen.

8 Pensioenfondsen¹

Bij pensioenfondsen spelen deels dezelfde ontwikkelingen als bij banken en verzekeraars, maar er zijn ook specifieke ontwikkelingen en risico's, zoals de nieuwe wet- en regelgeving voor de sector. Verder blijft voldoende verandervermogen bij pensioenfondsen van groot belang vanwege de continue veranderingen in de sector.

De consolidatie in de sector zet zich voort, onder meer naar Algemene Pensioenfondsen (APF). Tegelijkertijd nemen wij waar dat instellingen met de intentie tot liquidatie hier soms belemmeringen bij ervaren. DNB zal in 2019 aandacht besteden aan het identificeren en, waar mogelijk, adresseren van deze belemmeringen. Doel hiervan is om zo instellingen beter in staat te stellen om tijdig hun eigen doelstellingen ten aanzien van hun inrichting te kunnen realiseren.

DNB geeft veel aandacht aan effectiviteit en efficiency in pensioentoezicht door toezicht meer proportioneel vorm te geven en door transparantie naar de sector met betrekking tot toezichtactiviteiten. DNB gaat daarnaast in 2019 samen met de sector de mogelijkheden verkennen voor rechtstreeks toezicht via pensioenuitvoerders. Hiermee wordt ook opvolging gegeven aan de aanbevelingen van de werkgroep indirecte kosten toezicht.

Nieuwe pensioencontract

In het bijzonder speelt in de sector de voorbereiding voor het nieuwe pensioencontract, zoals het voorbereiden van beslistrajecten, de wijze van betrokkenheid van fondsorganen en de implicaties voor de pensioenuitvoeringsorganisatie. De operationele en administratieve transitie naar een nieuw pensioencontract zal veel voorbereiding vergen. De noodzakelijke aandacht voor de operationele opzet wordt verder versterkt door de complexiteit van huidige contracten en de aanwezigheid van *legacy*-systemen. Hierdoor is nog meer aandacht vereist voor het effectief beheersen van IT- en operationele risico's.

Implementatie IORP II

In januari 2019 treedt de Nederlandse implementatie van IORP II in werking. Vanaf dat moment zal DNB daar toezicht op houden. Een belangrijk onderdeel van IORP II is dat pensioenfondsen verschillende sleutelfuncties moeten inrichten: de risicobeheerfunctie, de actuariële functie en de interne-auditfunctie. Daarnaast valt onder IORP II ook de vereiste om een zogeheten Eigen Risico Beoordeling op te stellen. Het risico bestaat dat instellingen, mede door de krappe implementatietijd, niet tijdig of niet volledig aan de nieuwe vereisten voldoen. In 2018 heeft DNB op diverse manieren de vereisten uit IORP II onder de aandacht gebracht. Zo is onder meer gesproken op verschillende seminars en is een uitvraag uitgestuurd. In de eerste helft van 2019 zal DNB dit voortzetten door te spreken met

¹ Deze thema's zijn ook relevant voor premiepensioeninstellingen. De invulling zoals hier weergegeven richt zich specifiek op de pensioenfondsen.

fondsen over de implementatie van IORP II. In de tweede helft van het jaar zal gestart worden met een aantal verdiepende onderzoeken om in beeld te krijgen in hoeverre de instellingen voldoen aan de nieuwe vereisten. De selectie van de te onderzoeken instellingen zal risico-gebaseerd geschieden. Tevens zullen in 2019 de toetsingen plaatsvinden van bestuurders die worden voorgedragen als sleutelfunctiehouder. Grote en middelgrote fondsen hebben tot 1 september 2019 de tijd om kandidaat sleutelfunctiehouders bij DNB aan te melden. Kleine fondsen hebben een jaar langer de tijd, namelijk tot 1 september 2020.

Financiële positie pensioenfondsen en voorbereiding op mogelijke kortingen

Inmiddels kunnen de meeste pensioenfondsen de pensioenen weer gedeeltelijk en soms geheel indexeren, waarbij moet worden opgemerkt dat dit voor enkele grote fondsen nog niet geldt. Er zijn ook pensioenfondsen die onder de minimumgrens voor het eigen vermogen blijven. Zonder tijdig herstel zullen deze pensioenen in 2020 of 2021 moeten korten omdat dan gedurende vijf opeenvolgende jaren niet aan het minimaal vereist eigen vermogen is voldaan. Uit de herstelplannen is gebleken dat, net als in eerdere jaren, de meeste pensioenfondsen voor hun herstel in sterke mate afhankelijk zijn van beleggingsresultaten. DNB bewaakt dat betrokken pensioenfondsen hun financiële positie ook in de aanloop van zo'n potentieel kortingsmoment adequaat blijven weergeven. DNB gaat hier extra aandacht aan geven en zal fondsen wijzen op niet-acceptabele waarderingen en wijzigingen in de balans. Voor een aantal pensioenfondsen staan er daarnaast in 2019 EIOPA stresstesten in de planning.

Duurzaam beleggen

Klimaatrisico's hebben een impact op de beleggingsportefeuille van pensioenfondsen. Daarnaast dienen kantoorpanden vanaf 2023 in Nederland te voldoen aan energielabel C. Dit heeft nu reeds gevolgen voor de waardering van vastgoed en daarmee voor de beleggingsportefeuille van pensioenfondsen. DNB wil dat pensioenfondsen bewuste keuzes maken ten aanzien van duurzaam beleggen en hiernaar handelen. Ook dienen pensioenfondsen controle te hebben over de aan ESG (Environmental, Social and Governance) gerelateerde risico's. Uit hoofde van IORP II is integratie van ESG in het risicobeheer een vereiste vanaf januari 2019.

DNB zal in het eerste half jaar inzetten op informatievoorziening met name gericht op middelgrote en kleinere pensioenfondsen. Denk bijvoorbeeld aan het delen van *good practices* of organiseren van *round tables*. Daarnaast zal DNB aandacht besteden aan duurzaam beleggen in het Toezicht Middelgrote Pensioenen seminar. Verder willen we een sector brede analyse uitvoeren. In de tweede helft van het jaar zullen we ESG incorporeren in de toezichtaanpak, bijvoorbeeld in on-sites risicobeheer en beleggingsonderzoeken. Ook zullen we in on-site onderzoeken kijken naar achterliggende vermogensbeheerders om te zien of zij voldoende detailinformatie verstrekken aan pensioenfondsen om beheersing van klimaatrisico's mogelijk te maken.

Cyber risico's en data kwaliteit in een digitaliserende omgeving

Digitalisering verandert de operationele bedrijfsvoering. Zo stellen pensioenfondsen steeds meer informatie digitaal en via online kanalen beschikbaar aan deelnemers. Dit brengt nieuwe risico's met zich mee op het gebied van identiteitsdiefstal en *cybercrime*. Daarnaast is er een algemene toename van cyberaanvallen. Het beheersen van operationele en IT-risico's is daarmee steeds relevanter.

DNB wil bereiken dat pensioenfondsen en pensioenuitvoerders goed zijn toegerust om operationele en IT-risico's voldoende te beheersen. DNB vraagt hier structureel aandacht voor middels uitvragen en onderzoeken naar bijvoorbeeld cybersecurity en specifieke uitbestedingsrisico's. Tot slot onderzoekt DNB mede in samenwerking met de InnovationHub de impact van nieuwe technologische ontwikkelingen in de sector zoals toepassingen van robotics en blockchaintechnologieën.

Integriteitstoezicht en Gedrag & Cultuur toezicht

In 2019 blijft DNB zich vooral richten op het risico van belangenverstremming bij pensioenfondsbestuurders. We gebruiken hierbij de uitkomsten van de sectorbrede-analyse-uitvraag en data-analyses afkomstig uit andere bronnen om dat risico scherper in kaart te brengen.

9 Beleggingsondernemingen en beheerders van beleggingsinstellingen

In 2019 zal, met het oog op de Brexit, de focus liggen op de beheerste transitie van activiteiten en de vraag of nieuwe vergunninghouders voldoen aan wet- en regelgeving. Sinds de invoering van MiFID II in 2018 is naast het exploiteren van een *Multilateral Trading Facility* ook het exploiteren van een *Organised Trading Facility* vergunningplichtig. Hierdoor is een groter aantal instellingen onder toezicht van DNB en de AFM komen te vallen. DNB blijft de (potentiële) prudentiële risico's die voortvloeien uit vergunningplichtige handelsplatformen monitoren.

10 Betaal- en elektronisch-geldinstellingen

30

Het prudentiële toezicht op de betaalinstantellingen zal in 2019 voor een belangrijk deel in het teken staan van vergunningverlening in het kader van PSD2 en het borgen dat nieuwe toetreders voldoen aan de wettelijke eisen. Daarnaast zet DNB substantieel capaciteit in op het tegengaan van financieel-economische criminaliteit.

Nieuwe ontwikkelingen maken het mogelijk voor money transfer organisaties om op een efficiëntere manier geldtransfers te faciliteren, bijvoorbeeld door het gebruik van smartphoneapplicaties of blockchaintechnologie. Deze online diensten worden in toenemende mate grensoverschrijdend aangeboden door spelers uit verschillende landen. Daarom zal DNB, naast haar periodieke analyse van transacties en de uitvoering van incident-gedreven onderzoeken, met name onderzoek doen naar de naleving van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) en Sanctiewet (Sw) vereisten ten aanzien van de on-line dienstverlening door money transfer organisaties.

In 2018 heeft DNB een sectorbreed identificerend onderzoek uitgevoerd naar het risicoprofiel van geldwisselkantoren. Op basis van dit onderzoek zal in 2019 een aantal on-site onderzoeken worden uitgevoerd bij geldwisselkantoren met een verhoogd inherent risico op betrokkenheid bij financieel-economische criminaliteit. De nadruk zal hierbij liggen op het onderzoeken van ongebruikelijke transactiepatronen en het naleven van de Wwft- en Sw-verplichtingen door deze instellingen.

11 Trustkantoren

DNB zal ook in 2019 op risicogebaseerde wijze intensief toezicht uitoefenen op de trustsector. Op basis van verschillende databronnen identificeert DNB de kantoren die een verhoogd risico vormen op bijvoorbeeld mogelijke betrokkenheid bij financieel-economische criminaliteit. Er zal naast instelling-specifiek toezicht ook in breder verband aandacht geschonken worden aan de beheersing van integriteitsrisico's en de wijze waarop trustkantoren invulling geven aan het vereiste van maatschappelijke betamelijkheid. Belangrijke onderzoeken zijn de systematische analyse van integriteitsrisico's door trustkantoren en maatschappelijk ondermijnende georganiseerde criminaliteit. Ook beoordeelt DNB in hoeverre trustkantoren de in 2018 uitgebrachte Good Practice agressieve belastingplanning gebruiken in de risicobeheersing.

Een belangrijke wijziging voor zowel de trustkantoren als DNB is de nieuwe Wet toezicht trustkantoren 2018 die op 5 juli 2018 door de Tweede Kamer is aangenomen en die naar verwachting in 2019 in werking treedt. De Wtt 2018 brengt aanvullende eisen voor trustkantoren met zich mee. Zo moeten trustkantoren onder andere een tweede beleidsbepaler hebben en een interne compliance-functie, en moeten ze aan DNB aanvullende verplichte rapportages aanleveren. DNB krijgt met de nieuwe wet meer bevoegdheden, kan hogere sancties opleggen en mag daarnaast opgelegde sancties openbaar maken.

Naast toezicht en aangescherpte wetgeving is er ook een heel duidelijke rol weggelegd voor trustkantoren om de risico's op al dan niet bewuste betrokkenheid bij financieel-economische criminaliteit te mitigeren. De trustsector zal eigen verantwoordelijkheid moeten laten zien, zowel individueel als collectief, om aan de nieuwe verplichtingen te voldoen. Trustkantoren die niet aan de aangescherpte eisen kunnen voldoen, en dus niet de benodigde professionaliseringsslag kunnen of willen maken, zullen geleidelijk van het toneel moeten verdwijnen (via handhaving of uit eigen beweging). De verwachting is dat de gestage lijn van inkrimping van de trustsector ook in 2019 zal doorzetten.

12 Toezicht Caribisch Nederland

DNB is verantwoordelijk voor het toezicht op financiële instellingen in Caribisch Nederland. DNB is daarbij, in het bijzonder voor het prudentiële toezicht op bijkantoren, afhankelijk van een goed functionerende en integere Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten (CBCS). DNB spreekt hierover al enkele jaren haar zorg uit. DNB's aanpak is erop gericht dat op basis van concrete positieve aanknopingspunten de samenwerking met de CBCS nader vorm krijgt. In de tussentijd voert DNB haar toezichttaken in Caribisch Nederland zo goed mogelijk uit. Met het oog op de mogelijke invoering van een zeteleis (de eis dat een financiële instelling daadwerkelijk haar zetel in Caribisch Nederland heeft) zal DNB zich voorbereiden op een significante uitbreiding van het prudentiële toezicht op financiële instellingen in Caribisch Nederland. Het onderdeel 'uitbesteding' zal hierbij naar verwachting ook extra aandacht vragen.

Integere bedrijfsvoering

DNB zal in 2019 verder werken aan de bewustwording in de financiële sector in Caribisch Nederland aangaande integriteitsrisico's en de beheersing daarvan, in het bijzonder de risico's ten aanzien van financieel-economische criminaliteit witwassen, terrorismefinanciering, sanctieregelgeving en corruptie (omkoping en belangenverstremgeling). Daarbij zal in onderzoeken bij banken en geldtransactiekantoren nadruk worden gelegd op adequate en risico-gebaseerde transactiemonitoring, en op naleving van de meldplicht voor ongebruikelijke transacties.

Samenwerking met Financial Intelligence Units (FIU's) in Caribisch Nederland

De nauwe samenwerking van DNB met FIU-NL en de collega FIU's binnen de andere landen van het Koninkrijk heeft in 2018 geleid tot een gezamenlijke analyse door DNB en FIU-NL van relevante integriteitsrisico's. Verder is er met FIU-NL nauw samengewerkt op het gebied van voorlichting over concrete witwasrisico's en over de meldplicht aangaande ongebruikelijke transacties. In 2019 wordt deze samenwerking voortgezet. Het is daarbij de bedoeling dat dit ook weer leidt tot gezamenlijke voorlichting.

Bijlage 1

Key Indicators

34

Speerpunt 1 – DNB speelt in op technologische vernieuwing in de financiële sector*

Ambitie	KI
<p>Effectief toezicht door toepassing van technologische ontwikkelingen</p> <p>DNB is betrokken bij, en acteert op, de impact van digitalisering op de sector, zowel in termen van risico's als kansen.</p> <p>Vergroten van de efficiency van het toezicht door in de bedrijfsvoering van DNB, waar mogelijk in verbinding met de sector, nieuwe technologische ontwikkelingen toe te passen</p>	<p>DNB past innovatie toe op gestructureerde en ongestructureerde data om risico's te identificeren en monitoren.</p> <p>DNB heeft een visie op digitalisering en de risico's die daarbij horen. DNB vertaalt deze visie naar toezichtacties waar relevant. DNB gaat met de sector in gesprek over kansen en bedreigingen, inclusief mogelijke hindernissen voor innovatie in bestaande regelgeving.</p> <p>DNB automatiseert en digitaliseert processen om het toezicht effectief en efficiënt te houden en indirecte kosten waar mogelijk te reduceren.</p>

* De ambities en KI's onder dit speerpunt zijn voorlopig. Op het gebied van informatietechnologie wordt gewerkt aan een digitale ambitie. De nodige stappen worden op dit onderwerp al gezet, maar in 2019 wordt dit nader uitgewerkt.

** Maatwerk voor Innovatie is een initiatief van de AFM en DNB om te zorgen dat marktpartijen hun innovatie financiële producten, diensten of bedrijfsmodellen zonder onnodige belemmeringen in de markt kunnen zetten. Maatwerk voor Innovatie is beschikbaar voor alle financiële ondernemingen met een innovatief financieel concept.

Streefwaarden 2019

- DNB heeft laten zien dat het technisch mogelijk is voor DNB om toegang te hebben tot real-time data bij onder toezicht staande instellingen. DNB heeft dit vertaald naar een visie op het potentieel voor toezicht én instellingen om deze techniek toe te passen.
- Twee pilots gericht op data gedreven toezicht, waaronder experimenten met toepassing van *machine learning* gerealiseerd.
- Er is een concrete planning en proces voor het opschalen van succesvolle pilots.
- DNB heeft het interne proces voor zaakgericht werken verder ontwikkeld om betrouwbaarheid en efficiëntie van het primaire toezichtproces verder te verbeteren.
- DNB stimuleert de uitwisseling van kennis op het gebied van artificial intelligence en andere geavanceerde (data) technieken met de sector.

- DNB heeft zichtbaar gemaakt waar de grootste kwetsbaarheden in veranderende waardeketens zitten en hoe dit vertaald wordt in toezicht.
- DNB heeft haar visie op mogelijke impact van digitalisering op de sector en bijbehorende risico's waar relevant vertaald naar toezichtacties.
- DNB participeert in pilots en projecten met de sector om daarmee verdere kennis op te bouwen over de impact en kansen van technologische ontwikkelingen.
Twee pilots zijn gestart in Maatwerk voor Innovatie**.
- DNB heeft een iForum, met vertegenwoordigers van DNB en de sector, gestart ter versterking van de dialoog over Technologie.
- De *DNB Academy* heeft een technologische leergang ontwikkeld waarmee relevante kennis voor medewerkers wordt opgebouwd.
- DNB heeft het beleid ten aanzien van strategische detacheringen uitgebreid om te borgen dat nieuwe kennis over technologie breed verworven wordt. Ten minste één van de strategische detacheringen heeft als primair doel kennisverwerving van nieuwe techniek.

- Nieuwe technologieën zijn ingezet bij de doorontwikkeling van de toezichtmethodologie. Er wordt maximaal gebruik gemaakt van eenduidige datadefinities en hergebruik van reeds opgevraagde data.
- Investerings in verbeteringen van bedrijfsprocessen zijn gericht op aantoonbare daling van directe en/of indirecte toezichtkosten. Er is samen met de sector scherp inzicht verkregen in de toezichtprocessen die tot indirecte kosten leiden. Er zijn business cases opgesteld om inzichtelijk te maken waar reductie van indirecte kosten mogelijk is en tegen welke investering.
- Pilot uitgevoerd met een onder toezicht staande instelling om toegang tot data te testen. In de pilot zijn tevens de (kosten) voordelen voor de instelling in kaart gebracht en is de algemene conclusie daarvan met de sector besproken.
- Onder toezicht staande instellingen kunnen hun (cloud) outsourcingen gemakkelijke melden via het Digitaal Loket Toezicht.

Speerpunt 2 – DNB stuurt op toekomstgerichtheid en duurzaamheid

Ambitie	KI	Streefwaarden 2019
<p>DNB stuurt op toekomstgerichtheid en duurzaamheid</p>	<p>Monitoring en versterking van verandervermogen van instellingen, waarbij waar nodig wordt aangezet tot actie.</p> <p>De Nederlandse financiële sector heeft inzicht in de impact van klimaat- en milieu gerelateerde risico's op de korte en lange termijn soliditeit van hun instelling en neemt maatregelen om deze risico's te beheersen.</p> <p>DNB is een <i>thought leader</i> in het adresseren van duurzaamheidsvraagstukken in relatie tot financieel toezicht.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Het verandervermogen bij een risico-gebaseerde selectie van kleine banken, verzekeraars, pensioenfondsen en trustkantoren is onderzocht met aandacht voor de houdbaarheid van bedrijfsmodellen. De uitkomsten zijn besproken in toezichtgesprekken met individuele instellingen en sector breed teruggekoppeld. ■ DNB heeft een beoordelingskader ontwikkeld voor de beheersing door financiële instellingen van klimaat-gerelateerde risico's. Vijf instellingen zijn met behulp van dit dat kader beoordeeld. ■ Onder toezicht staande instellingen waar kantoorpanden een relevant onderdeel zijn van het bedrijfsmodel, kennen het energielabel van de kantoorpanden in hun vastgoedportefeuilles of hebben een plan van aanpak om dit in kaart te brengen. ■ Voor on-site onderzoeken bij banken is vastgesteld op welke wijze duurzaamheid meegenomen kan worden in de verschillende type on-site onderzoeken. Deze aanpak is in twee on-sites ge-pilot. ■ Internationale samenwerking met andere centrale banken en toezichthouders via het <i>Network for Greening the Financial System</i> heeft geleid tot een aanpak om duurzaamheidsvraagstukken verder te onderzoeken. Gezamenlijk optrekkend zullen ten minste drie onderzoeken gedaan zijn. ■ Samenwerking met de sector en sectorvertegenwoordigers**, de AFM, beleidsmakers en universiteiten, onder meer via het Platform voor Duurzame Financiering, leidt tot meer aandacht voor duurzaamheidsvraagstukken in de financiële sector, blijkend uit waarnemingen in het lopend toezicht. ■ Kennis over duurzaamheidsvraagstukken wordt aantoonbaar uitgedragen in speeches en publicaties.

** Deelnemers aan het Platform voor Duurzame Financiering zijn o.a. Nederlandse Vereniging van Banken, Verbond van Verzekeraars, Pensioenfederatie en Dutch Fund and Asset Management Association.

Speerpunt 3 – DNB is streng op financieel-economische criminaliteit

Ambitie	KI	Streefwaarden 2019
Voorkomen van betrokkenheid van financiële instellingen bij financieel-economische criminaliteit door vergroten eigenaarschap bij bestuurders	<ul style="list-style-type: none"> ■ Conform de Wwft-eis is AML/CFT expliciet bij één dagelijkse beleidsbepaler belegd. ■ Trustkantoren beschikken over een onafhankelijke en effectieve interne compliance functie conform de eisen van de nieuwe Wet toezicht trustkantoren (Wtt18) 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Eind 2019 voldoet elke instelling aan deze eis. DNB heeft dit getoetst via haar jaarlijkse uitvraag en door interactie met specifieke instellingen. ■ Eind 2019 voldoet elk trustkantoor aan deze eis. DNB heeft dit getoetst via haar jaarlijkse uitvraag en door interactie met specifieke trustkantoren.
Goed AML/CFT toezicht houden op crypto's	<ul style="list-style-type: none"> ■ Implementatie AMLD5 in nationale wetgeving inclusief inregelen toezicht op handelsplatforms en e-wallets (mits DNB is aangewezen als toezichthouder hierop). ■ Identificatie van vormen van crypto's (in de context van bestrijding van financieel-economische criminaliteit) en passende integriteitsregulering. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Eind 2019 is duidelijk hoe de aangepaste Wwft eruit zal zien en heeft DNB (mits aangewezen als toezichthouder) qua capaciteit en aanpak haar toezicht op handelsplatforms en e-wallets tijdig geïmplementeerd. ■ DNB heeft continu overzicht van relevante vormen van crypto's op nationaal (met FEC partners, via InnovationHub) en internationaal (FATF/EBA) niveau. Voor elke vorm van crypto's is gezorgd dat met afdoende identificatie een actuele afweging over integriteitsregulering is gemaakt.
Versterken samenwerking tussen instellingen (en met publieke partners) bij de bestrijding van financieel economische criminaliteit.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Initiatief tussen publieke en private partners (pilot met <i>serious crime task force</i>) en vaststelling haalbaarheid en implementatiewijze van interbancaire initiatieven 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Positieve evaluatie effectiviteit van <i>serious crime task force</i> ultimo 2019 (inclusief deelname DNB) met concrete verbeterpunten voor na 2019. ■ Evaluatie interbancaire initiatieven door DNB uitgevoerd in de loop van 2019 samen met de banken met hierop volgend besluitvorming banken over realisatie van initiatieven.

Generieke / reguliere KI

Ambitie	KI	Streefwaarden 2019
<p>Het toezicht is doortastend, tijdig en van hoge kwaliteit en sluit aan op de Europese toezichtkaders ten behoeve van een weerbaar financieel stelsel.</p>	<p>DNB is effectief in haar risico-identificatie</p> <p>DNB is effectief in haar risico-mitigatie.</p> <p>DNB voert haar wettelijke taken tijdig uit.</p> <p>DNB streeft naar Europese toezichtkaders, die tot afdoende en vergelijkbare eisen leiden.</p> <p>DNB is transparant richting onder toezicht staande instellingen, door de dialoog met de sector aan te (blijven) gaan en instellingen tijdig te informeren.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Voor alle SI banken is het minimum-toezichtplan, zoals opgesteld in SSM- verband, uitgevoerd. ■ DNB heeft ten minste 30 on-site onderzoeken uitgevoerd bij banken. ■ Voor verzekeraars en pensioenfondsen is de toezicht agenda risico gebaseerd (d.w.z. sector-breed en o.b.v. de risicoscores van de individuele instellingen) opgesteld en uitgevoerd. ■ Concrete en relevante staartrisiko's zijn geïdentificeerd. ■ DNB heeft de samenhang tussen micro en macro risico's geborgd. ■ Voor alle banken is een SREP-besluit genomen. ■ Voor alle verzekeraars en pensioenfondsen is risico gebaseerd opvolging gegeven aan geïdentificeerde risico's d.m.v. sturing richting instellingen op oplossing van de bevindingen en de onderliggende root causes, en waar nodig middels formele maatregelen en/of kapitaalseisen. ■ Uit reguliere rapportages en evaluaties van langdurige en/of complexe toezichtdossiers blijkt dat DNB tijdig, effectief en op de juiste wijze intervieert in toezichtdossiers. ■ Alle toetsingsaanvragen zijn binnen de wettelijke termijn afgehandeld. ■ Alle VVGB aanvragen zijn binnen de wettelijke termijn afgehandeld. ■ Alle vergunningaanvragen zijn binnen de wettelijke termijn afgehandeld. ■ DNB heeft prioriteiten vastgesteld voor de verdere ontwikkeling van Europese toezichtkaders. ■ Bijdragen aan Europese overleggen zijn afgestemd op deze DNB prioriteiten. ■ DNB voldoet aan de SSM-eisen m.b.t minimum aantal on-site onderzoeken uitgevoerd in het buitenland, daarmee bijdragend aan harmonisatie van on-site toezicht. ■ Alle verzekeraars en pensioenfondsen hebben een eigen toezichtkalender ontvangen met onderzoeken en uitvragen die voor 2019 gepland staan. Daarbij worden doel, aanpak en de beoogde effecten van onderzoeken en uitvragen gecommuniceerd. ■ Bij deze instellingen is 90% conform de planning uitgevoerd. Uitzonderingen op de planning zijn tijdig vooraf gecommuniceerd. ■ Onderzoeken zijn zoveel mogelijk sector breed teruggekoppeld via een sectorbrief, de nieuwsbrieven een rondetafel of seminar, of op andere wijze.

DeNederlandscheBank

EUROSYSTEEM

De Nederlandsche Bank N.V.
Postbus 98, 1000 AB Amsterdam
020 524 91 11
dnb.nl